

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ, НАУКИ ТА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ
ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР
ТУРИЗМУ І КРАЄЗНАВСТВА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Івано-Франківськ, 22 квітня 2021 року)

Івано-Франківськ
2022

Друкується за ухвалою Вченої ради факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 8 від 19 квітня 2022 р.)

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ. Збірник тез доповідей учасників *Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 22 квітня 2021 р. / За наук. ред. М. Ю. Косила і А. З. Королько. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2022. – 200 с.*

Редакційна колегія:

І. Я. Райківський, М. Ю. Косило, А. З. Королько (відповідальний секретар), Г. М. Маловічко, Б. В. Паска, Д. П. Вороневич.

Рецензенти:

Р. В. Маньковська, доктор історичних наук, старший науковий співробітник відділу історичної регіоналістики Інституту історії України НАН України, перший заступник голови Національної спілки краєзнавців України (м. Київ).

В. В. Островський, кандидат історичних наук, в. о. доцента кафедри теорії та методики навчання, методист лабораторії суспільно-філологічних дисциплін Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Івано-Франківськ).

У збірнику тез доповідей, які були представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти: проблеми і перспективи» (м. Івано-Франківськ, 22 квітня 2021 р.), розглядаються актуальні питання вивчення інноваційних підходів з історичного краєзнавства у різних ланках освіти, організації та проведення науково-дослідницької, пошуково-краєзнавчої діяльності у закладах освіти, функціонування музею як платформи краєзнавчих досліджень у контексті Нової української школи, характеристики краєзнавства як дійового засобу патріотичного виховання учнівської і студентської молоді.

Для вчителів, науковців, музейних працівників, краєзнавців, студентів, які цікавляться вдосконаленням історико-краєзнавчої роботи в закладах освіти.

Матеріали подано в авторській редакції, за достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та вживання назв документів, власних імен тощо несуть відповідальність автори публікацій.

© М. Косило, А. Королько, загальна наукова редакція 2022
© Колектив авторів, 2022

ЗМІСТ

Доповіді на пленарному засіданні

<i>Треф'як Я. Методика краєзнавчої роботи на уроках історії України.....</i>	<i>6</i>
<i>Королько А. Історико-краєзнавча робота у закладі вищої освіти як складова частина популяризації вивчення історії Прикарпаття.....</i>	<i>15</i>
<i>Вороневич Д. Організація пошуково-дослідницької краєзнавчої роботи в закладах освіти області Івано-Франківським обласним державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.....</i>	<i>22</i>
<i>Дзудзило О. «Школа майбутнього – вже сьогодні» – проєкт з популяризації вивчення рідного краю у закладах освіти.....</i>	<i>30</i>

Інноваційні підходи до історичного краєзнавства у різних ланках (складниках) освіти

<i>Бойда А. Методика проведення соціологічних досліджень з вивчення сучасних освітніх реформ в Україні в рамках підготовки написання студентських кваліфікаційних робіт зі спеціальності 014 Середня освіта (Історія).....</i>	<i>34</i>
<i>Красневич І. Презентація челенджу «Люби і знай свій рідний край» у веб-просторі: практика застосування студентського проєкту у відеохостингу YouTube-каналу «ПНУ краєзнавство ФІПМВ».....</i>	<i>38</i>
<i>Павуляк С. Челендж «Люби і знай свій рідний край» у відеохостингу YouTube-каналу «ПНУ краєзнавство ФІПМВ» – новітня форма популяризації історії рідного краю.....</i>	<i>42</i>
<i>Паска Б. Краєзнавчі екскурсії територією Івано-Франківщини як засіб формування і розширення знань про український дисидентський рух.....</i>	<i>45</i>
<i>Печенюк К. Діяльність гуртків історико-краєзнавчого спрямування Центру освітніх інновацій Івано-Франківської міської ради.....</i>	<i>49</i>
<i>Сабадуха В. Формування особистості як мета історико-краєзнавчої роботи.....</i>	<i>52</i>

Організація та проведення науково-дослідницької, пошуково-краєзнавчої діяльності у закладах освіти

<i>Вичівський П. Новітні краєзнавчі дослідження в сучасній вітчизняній історіографії.....</i>	<i>56</i>
<i>Гаврилюк Л. Експедиція як одна з форм краєзнавчої роботи.....</i>	<i>59</i>
<i>Дрогобицька О. Усна історія в школі: основні напрямки та перспективи розвитку.....</i>	<i>64</i>

УСНА ІСТОРІЯ В ШКОЛІ: ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Автор аналізує основні напрямки використання усної історії в школі та перспективи її подальшого розвитку. Окремий наголос робить на шкільних проєктах, присвячених усній історії, та їхньому виховному значенню.

Ключові слова: усна історія, школа, проєкт, конкурс МАН.

Останні десятиліття розвитку історичної науки характеризуються посиленням інтересу не до глобальних подій і видатних постатей, а до життєвого досвіду звичайних людей, їхніх переживань та світосприйняття. З цієї точки зору актуальним є використання методу усної історії, адже саме за його допомогою вдається досягнути нові теми та передати емоції оповідачів. За словами британського дослідника П. Томпсона, за допомогою усної історії можна змінити сам фокус науки, ініціювати нові напрямки досліджень, зламати бар'єри між учнями та вчителями, між поколіннями, освітніми установами й зовнішнім світом, повернути людям центральне місце в історії, даючи їм можливість заговорити на повний голос [5, с. 16].

Сучасна наука розуміє під усною історією як процес передавання та запису спогадів, так і різні форми новостворених документів, а також подальший аналіз отриманих першоджерел. У центрі уваги перебуває біографія простої людини, у якій відзеркалюється історія повсякденності та реалії часу. Тому одним із головних є автобіографічний метод [2, с. 13–14]. Перетворення усної історії на окрему галузь історичного знання розпочалося у 1930–1940-х рр. у США і завершилося у 1996 р. із заснуванням Міжнародної асоціації усної історії. Українська асоціація усної історії, яка створена у 2006 р., активно організовує різні конференції, тренінги та вебінари з методики збору та використання усноісторичних джерел.

Особливо цікавим і перспективним видається використання усної історії під час шкільних занять, а також при організації науково-дослідної і пошукової діяльності учнівської молоді у закладах позашкільної освіти. Як стверджують автори посібника «Жива історія. Метод усної історії в школі» (2020), використання даного методу в невимушеній формі мотивує школярів до вивчення новітньої історії, часто знайомить їх з темами, не передбаченими

навчальним планом, та з регіональною специфікою. За потреби вони відвідують музей чи архів, засвоюють низку практичних навичок (робота з аудіо- й відеотехнікою) [1, с. 11].

Учнівські проєкти можуть реалізовуватися у рамках стандартного навчання, історичного семінару чи самостійної роботи у позаурочний час [1, с. 11]. Дослідження з усної історії доцільно також використовувати в гуртковій роботі. Робота такого гуртка здійснюється в двох напрямках: теоретичному (лекції з методики інтерв'ювання, доповіді, участь у конференціях) та практичному (експедиції з пошуку респондентів, безпосереднє проведення інтерв'ю і його розшифрування). На наш погляд, сьогодні надзвичайно актуальними та важливими є проєкти, присвячені Революції Гідності та сучасній російсько-українській війні. Учні можуть представляти результати своїх досліджень через соціальні мережі та в такий спосіб привертати увагу громадськості до цих проблем.

До тем, які повинні активно розроблятися за допомогою усних джерел, відносимо: біографії видатних постатей краю, історія окремих населених пунктів, генеалогічні дослідження і різні аспекти повсякденного життя. Саме на дослідженні останнього робить наголос Чеська громадська організація «Асоціація з міжнародних питань» (Asociace pro mezinárodní otázky, АМО), яка починаючи з 2015 р. проводить для вчителів історії та суспільних дисциплін конкурс шкільних проєктів «Повсякденне життя в СРСР у період 1980–1991 рр.».

Як зазначають організатори, мета конкурсу – вивчення новітньої історії з погляду мультиперспективності. Під час проєкту учні засвоюють навички проведення інтерв'ю, його транскрибування та аналізу, визначають поле для дискусій. Головне – реалізація проєкту допомагає усвідомити, що історію завжди проживає людина, яка має власний досвід і відповідно до нього інтерпретує події минулого. З української сторони роботу координує доктор історичних наук, професор кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Короленка, член Української асоціації усної історії Юрій Волошин [4].

У 2021 р. організатори визначили конкретні дослідницькі напрямки для авторів шкільних проєктів, а саме: «Політичний досвід 80-х і на початку 90-х років», «Сім'я і побут», «Молодіжна субкультура», «Подорожі», «Робота», «Ритуали буденного життя»,

«ЗМІ», «Важливі феномени періоду», «Рефлексія «Великої історії». Центральною у зв'язку з річницею стала тема «Чорнобильська катастрофа – 35 років від дня трагедії». З метою методичної підтримки проєкту розроблено вже згаданий посібник «Жива історія. Метод усної історії в школі» [1; 4].

Ще одним полем для використання результатів усноісторичних досліджень є конкурси Малої Академії Наук України. Безумовно, інтерв'ю з сучасниками подій значно збагачують наукові роботи учасників МАН України, роблять їх «живими» та емоційно насиченими. Як наголошує І. Коляда у статті «Усна історія – складова науково-дослідницької роботи з історичного краєзнавства учнів – членів МАНУ», спрямованість юних дослідників історії України та краєзнавства на адекватну реконструкцію минулого є важливою для переосмислення тоталітарного спадку та творення нового гранд-нарративу, олюдненню сторінок минулого й формування науково-дослідницьких компетентностей учнів [3, с. 41].

Результати учнівських досліджень можуть поповнювати матеріали шкільного музею, регіональних краєзнавчих музейних установ, а також архіву усних джерел Українського інституту національної пам'яті. Аналогічні архіви зараз створюються на базі закладів вищої освіти України. Не є винятком і Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, де такий архів створено при кафедрі етнології і археології факультету історії, політології і міжнародних відносин ще у 2006 р. Сюди можна передати зібрані матеріали для їх подальшого використання у наукових цілях.

Як бачимо, усна історія в школі може використовуватися під час шкільних занять, у гуртковій роботі та різноманітних конкурсах. Крім пізнавального, вона має потужне виховне значення, адже знайомлячись із сучасниками, учні часто по-іншому дивляться на вже відомі факти, переосмислюють їх, глибше задумуються над проблемами старшого покоління. У процесі інтерв'ювання вони здобувають неоціненний досвід спілкування, який так необхідний у вік гаджетів та інтернету.

Список використаних джерел

1. Жива історія. Метод усної історії в школі. Доповнене видання. Прага, 2020. 28 с.

2. Кісь О. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади. *Україна Модерна*. 2006. Т. 11. С. 7–24.

3. Коляда І. Усна історія – складова науково-дослідницької роботи з історичного краєзнавства учнів – членів МАНУ. *Збірник матеріалів семінару методистів, керівників наукових відділень суспільно-гуманітарного профілю МАН України «Усна історія: проблеми та перспективи використання нарративних джерел в історичних наукових дослідженнях» (м. Київ, 15 травня 2019 року)*. К., 2019. С. 34–41.

4. Конкурс шкільних проєктів з усної історії. URL: <https://www.ustnayaistoriya.info/konkurs/#main>.

5. Томпсон П. Голос прошлого. Устная история. Пер. с англ. М.: Весь Мир, 2003. 368 с.

Дубчак С. І.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ТА НАВИКІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ УЧНІВ

Стаття присвячена характеристиці формування в учнів мотивації та навиків для науково-дослідної роботи. Особливий акцент робиться на цих двох елементах шляхом усвідомлення себе творцем історії, створенням власного родоводу тощо. Результати дослідження ґрунтуються на основі роботи краєзнавчих гуртків на базі Глушківського навчально-виховного комплексу Городенківської міської ради Коломийського району Івано-Франківської області в 2018–2020 рр.

Ключові слова: село Глушків, гурток, історичне джерело, легенда, родовід, абетка, «Печіри».

Український медієвіст Сергій Сорочан зазначає, що діяльність науковця повинна бути сповнена ентузіазму та азарту [4, с. 9], а її метою є встановлення істини. Ця мета досягається шляхом формування оригінального мислення та навиків використання раціонального методу: скептицизму та особистої перевірки заявлених авторитетів [4, с. 17]. Зауважимо, що такі засади можна формувати в учнів паралельно з формування мотивації до науково-дослідної роботи, опираючись на власний досвід гурткової роботи з учнями 7–9 класів Глушківського навчально-виховного комплексу, де в 2018–2019 навчальному році діяв гурток «Історичне краєзнавство», а з 2019 р. функціонує гурток «Археологічне краєзнавство» при